

I. A *Vajda János költészete* című témakörhöz tartozó feladatok

FIGYELEM!

A feladatlap megoldása után a témakör alapján kidolgozandó TÉTEL CÍME:

A képi motívumok szerepe Vajda János költészetében

1. feladat

Társítsa a megfelelő **életrajzi tény** betűjelét a megadott **évszámhoz!**

- A:** A kormánypárt sajtója ellen írott cikke miatt meg kell válnia a *Magyar Újság*-tól.
B: Megjelenik első kötete, a *Béla királyfi*.
C: Megírja *Töredékek egy vándorszínész naplójából* című novelláját.
D: A szülői hívásnak engedve abbahagyja a színészi munkát – hazamegy Válba.

Évszám	Életrajzi tény
1846	D
1848	C
1855	B
1868	A

Minden helyes válasz értéke **0,5** pont.

Elérhető pontszám:	2
Elért pontszám:	

2. feladat

1. Milyen szerepet játszott Vajda János életében három nevezetes kortársa: **Kossuth Lajos, Gyulai Pál és Liszt Ferenc?**

Kossuth Lajos

Személyesen ismerték egymást, már a forradalom előtt. Vajda tisztelte Kossuthot mint politikust, nagyra értékelte szónoki képességét. Őt szólítja meg a *Luzitán dal* II. részében. Védelmébe vette az emigráns Kossuthot támadóival (például Perczel Mórral) szemben.

Gyulai Pál

Vajda „kis mérges költőnk”-nek nevezte Gyulai Pált. Irodalmi ízlésük alapvetően különbözött. Vajda szembe fordult a Gyulai szellemi befolyása alatt álló irodalmi Deák-párttal. Gyulai cikksorozatban támadta Vajda költészetét, röpiratait, akadályozta érvényesülését.

Liszt Ferenc

1856-ban Vajda *Liszt Ferenchez* címmel verset írt a hazalátogató zeneszerzőhöz. Személyesen is találkoztak. Liszt elmondta Vajdának, hogy „testestül lelkestül magyar” operát kíván írni, ehhez vár történeti témájú, igényes szöveggönyt magyar költőktől.

Minden helyes válasz **1-1** pontot ér.

Elérhető pontszám:	3
Elért pontszám:	

3. feladat

Olvassa el a szövegeket, és írja a „rokon” hangvételű idézetek mellé annak a *Vajda-versnek* a pontos címét, amely *témájában, hangulatában, szóhasználatában, stílusában, versformájában stb.* részben vagy egészében a leginkább hasonlít a közöltekhöz!

Idézet	Vajda - verscím
<p>Ady Endre: A vár fehér asszonya</p> <p>... „(Csak néha, titkos éji órán Gyúlnak ki e bús nagy szemek.)”</p>	Húsz év múlva
<p>Petőfi Sándor: Temetésre szól az ének...</p> <p>„Temetésre szól az ének, Temetőbe kit kísérnek? Akárki! már nem földi rab, Nálam százszorta boldogabb.</p> <p>Itt viszik az ablak alatt; Be sok ember sírva fakadt! Mért nem visznek engemet ki, Legalább nem sírna senki.”</p>	Bujdosik a fa levele (Sirámok XVI)
<p>Kölcsey Ferenc: Vanitatum vanitas</p> <p>„...Mert mozogjon avagy álljon E parányi föld veled, Lengjen fényben, vagy homályon Hold és nap fejünk felett, Bárminő színben jelentse Jöttét a vándor szerencse, Sem nem rossz az, sem nem jó: Mind csak hiábavaló!...”</p>	Meghasonlás

<p>Arany János: Juliskához</p> <p>„Bús az ősznek hervadása, Hulló lombok, néma táj; De az ősznek van varázsa, Enyészetben méla báj.</p> <p>A gyümölcs hull - semmi: érett! Hallgat a lomb - semmi: szólt! Öltsön a mező fehéret - Semmi: oly dús zöldje volt!...”</p>	<p>Hova lett a nap az égről? (Sirámok IV)</p>
--	--

Minden jól választott Vajda-verscím **1** pontot ér.

Elérhető pontszám:	4
Elért pontszám:	

4. feladat

Vajda János: Gina emléke XXXI

Mintha örvény fölött járnék,
Vagy elfödne sötét árnyék;
Egem végig beborulva
Haragosan villámolna;
Virágok és falevelek
Ijedtökben reszketnének;
Rám fekete felhők közül
Űzve gonosz sejtelemtül
Integetve, esdekelve
Rémült angyalarc meredne;
És azonban ember, állat
Szédelegve futosnának,
Kézkulcsolva, nyöszörögve;
Távol orkán már hörögne;
Iszonyú nagyot csattanva
Az égbolt ketté hasadna,
S hullana a kénközárpor...
Ah pokolkín-kéjes mámor!
És én ezt mind, mind átérezem,
Valahányszor rád emlékszem...

Mégis mindig rád emlékszem! (1860)

a) Milyen **szófajok és szóalakok** uralják a vers szövegét? Milyen szerepük van a képi és hangulati hatás megteremtésében? (3 pont)

A vers szövegében feltűnő gyakorisággal fordulnak elő a feltételes módban álló igealakok, valamint a határozói igenevek. Kijelentő móddal csak az utolsó három sorban találkozunk: átérzem, emlékszem, emlékszem... A feltételes módú igealakok közül csak egy áll 1. személyben (járnék), a többi mind 3. személyű. Ez a megoldás az ég és föld, élet és halál szélsőségei között lebegő jelenetsort a látomásos bizonytalanság síkjára emeli. Az igenevek viszont a konkrét, érzékelhető képszerűséget erősítik, a képsor elemei között egyidejű, álomszerű összefüggést teremtenek.

b) Vizsgálja meg és jellemezze a vers **mondatszerkezetét!** Hogyan függ össze ez a szerkezeti forma a benne kifejeződő lelki tartalommal? (3 pont)

A költemény nyelvi szempontból egyetlen körmondat. Főmondata: „És én ezt mind, mind átérzem”. A külön írt záró sor ellentétes, mellérendelő kapcsolatban áll a főmondatral. A főmondatot egy közbeékelődő felkiáltás előzi meg („Ah pokolkín-kéjes mámor!”), és egy időhatározói mellékmondat követi („Valahányszor rád emlékszem...”). A vers első, nagyobbik része (első 17 sora) hasonlító értelmű módhatározói mellékmondatok sorozata: hatalmas ívű hasonlatfüzér. Az egész kompozíció mintha maga is egy örvény fölött lebegő, bizonytalanul himbálódzó palló képét idézné fel.

Elérhető pontszám:	6
Elért pontszám:	

5. feladat

Két Vajda-idézetet állítottunk egymás mellé: *Nyári les* című költeményének 2. versszakát, valamint *Borongás* című verséből a 4. versszak első felét.

Most egybe az erdő, mint a pokol
Rémmel telik el, besötétül.
Mint síri lehellet, száll a bagoly,
Káprázat a lég denevértül.

Viódik a fény a homállyal az erdön.
Egy percnyi derút vált hosszú ború.
Sikoltva a szél üzenget a kürtön;
Akár a kuvikhang, oly szomorú!

a) Mi a közös és mi az eltérő a két idézet **verselésében**? (1 pont)

Mindkét idézet anapestuszi verselésű. A *Nyári les* 4 sorában négyes és negyedfeles anapestuszi sorok váltakoznak, keresztrímmel. A *Borongás* részletében ötödféles és négyes anapestuszi sorok váltakoznak, ugyancsak keresztrímmel. A sorokon belül helyettesítő spondeusok, a sorok kezdetén jambusi verslábak is előfordulnak.

b) Foglalja képletbe a sorok **versmértékét!** (1 pont)

Metrikai képletük:

 – | – | – – | –

 – | – | – | – |

 – | – | – |

 – | – | – – | – |

Elérhető pontszám:	2
Elért pontszám:	

6. feladat

Értelmezze és **értékelje** néhány mondatban az alábbi idézetet!

Fejtse ki röviden, egyetért-e a szerzővel!

„Abban a költői világban, amelyben Gina a királynő, lehetségessé válik az, ami lehetetlen, éppen azért, mert hajdan a lehetséges nem vált valóra. Költői szeszély? Irodalomtörténetileg korszaknyitó mozzanat.” (Széles Klára: *Vajda János*, 1982, 173.1.)

(A feladat megkívánja a pontos szövegértelmezést, és lehetővé teszi az önálló véleményformálást. A maximális 3 pont eléréséhez az idézet helyes értelmezése, valamint legalább 2 érv szabatos megfogalmazása szükséges.)

Elérhető pontszám:	3
Elért pontszám:	

II. A Kosztolányi Dezső Esti Kornél-novellái című témakörhöz tartozó feladatok

FIGYELEM!

A feladatlap megoldása után a témakör alapján kidolgozandó TÉTEL CÍME:

A narráció szerepe Kosztolányi Dezső Esti Kornél-novelláiban

1. feladat

Kosztolányi *Szabadság* című tárcájában így vallott saját **írói magatartásáról**: „Én lázas nyugtalansággal bolyongtam. Nem voltam szabad. A szabadság rabja voltam. Független se voltam. Csak tiltakoztam és lázadoztam. Aki tiltakozik és lázadozik, az nem független.”

Értelmezze röviden ezt az idézetet az Esti Kornél-novellákra vonatkoztatva!

A feladatban a versenyző többféle értelmezést adhat. Ha helyesen érvel, jónak fogadható el az pl., ha hivatkozik arra, hogy az Esti-novellák Kosztolányi világméretű képeinek elemeit mutatják be a szabadság és a függetlenség kérdésében is, így a fenti idézet és a novellák látásmódja általában megfelelnek egymásnak. Kosztolányi a novellákban valódi énjét keresi, s így Esti jellemző vonása is a tiltakozás és a lázadás. Ahogyan Kosztolányit kötötték a polgári társadalom normái, az örök lázadó Estit is kötötte szabadságvágya, s nem tudott megbékélni magával, a világgal, s nem találta meg a függetlenségét.

Elérhető pontszám:	2
Elért pontszám:	

2. feladat

Mutassa be egy-egy példán keresztül, hogyan érvényesülnek Kosztolányi Esti Kornél-novelláiban az **útirajz**, az **életrajz** és a **regény** műfaji sajátosságai!

a) útirajz

Az első fejezetben hangzik el, hogy a mű, útirajz („melyben elmesélem, hol szerettem volna utazni”)

Az utazás az Esti-novellák egyik alapmotívuma. Sok tájleíró részlet szemlélteti a tájat, a vonatból kitekintő Esti szemével részleteiben látjuk a környezetet és követhetjük a világra való rácsodálkozását pl. a III. fejezetben első nagy útja során. A XII. fejezet szemlélteti, hogyan járta be Európát. Az útirajzban nemcsak a földrajzi, hanem a filozófiai mozzanatok is fontosak (pl., ahogyan gondolatban visszatekint ifjúságára is.)

b) életrajz

Ugyancsak az elő fejezetben olvassuk, hogy a mű „regényes életrajz”.

A könyv II. fejezetévé lett Vörös ökör című novella (Kosztolányi 1929) visszavezeti az olvasót Esti gyermekkorába, s megformálja az Esti- életrajzi kezdőpontját. A szerzői én, megnyilvánulását

bizonyítja a konkrét történeti időpont, 1891. szeptember 1. szerepeltetése, amikor Kosztolányi megkezdte iskolás éveit. (Az eredeti, 1929-ben publikált szövegváltozatban a tanító kérdésére: "Mi a neved? -- Kosztolányi Dezső, válaszolta a kislány bátran és értelmesen.") A II. fejezet, eredetileg: A Csók, a Vörös Ökör egyenes fabuláris folytatása, tehát ez is jó példa a feladatban.

c) regény

A könyv első fejezetében elhangzó regényes életrajz utal a regény újszerű műfaji sajátosságaira is. („Össze ne csirizeld holmi bárgyú mesével. Maradjon minden annak, ami egy költőhöz illik: töredéknek.") Kosztolányi művének legszembeűnőbb vonása tehát a töredékesség. Mint töredék-regény hosszú időt ölel fel. A regény műfaji sajátosságait mutatják a megszámozott fejezetcímek, (viszonylag terjedelmesek és utalnak a tartalomra) s így a fejezetek a művet egységes narratív láncolatúvá szervezik.

Elérhető pontszám:	3
Elért pontszám:	

3. feladat

Kosztolányi Karinthy Frigyes *Utazás Faramidóba* című művéről írva „életebb életnek” nevezte az **utópiák** világát. Ebből kiindulva értelmezze röviden az Esti Kornél-novellák két utópisztikus mozzanatát: a „becsületes város” és „a világ legelőkelőbb szállodája” bemutatását!

a) „becsületes város”

Ebben a megoldásban is a versenyző egyéni értelmezése jó lehet, ha azt megfelelő érvekkel igazolja. A megnevezés alapján első pillantásra pozitív utópiának tűnik, de az olvasás során rádöbbenünk, hogy a becsületes városban a „mi világunk” fordítottjaként az őszinteséget viszik túlzásba a szereplők, s így ez a világ ellentutópiába vált át. Érvényesül Kosztolányi világképének az a vonása, amely szerint az élet sokszínűsége ellentmond mindenféle teóriának, látszólag a legigazibbnak, legbecsületesebbnek is. Az önismeret városában az élet elviselhetetlenné válik, s a narrátor számára vonzóbbak a valóság „szép, színes hazugságai”.

b) „a világ legelőkelőbb szállodája”

Ebben a fejezetben az udvariasság, a figyelmesség a visszajára fordul. A szálloda világa megtestesíti az időtlenséget azáltal, hogy a személyzet tagjai a különböző történelmi korok nagy egyéniségei, akik között itt teljes harmónia valósult meg. A tökéletesség itt „abszurdba” hajlik. Értelmezheti a versenyző megfelelő indoklással pozitív utópiának is, hiszen ez a világ a kölcsönös segítőkészséges és tiszteletlen alapul, ahol nincs értéke a pénznek (a főhős a szállóból álombeli repülön ér haza, s fejjel fordított állapotában rájön, hogy fizetés nélkül távozott, s lényegében a szállóban tapintatlanság lett volna anyagiassággal megsérteni az alkalmazottakat.)

Jó, ha a versenyző neves irodalomtörténészek véleményét is idézi, pl. Szegedi Maszák Mihály: Az Esti Kornél jelentésrétegei című munkájának gondolatsorát, amely szerint a világ legelőkelőbb szállodája Madách Tragédiájából a Falanszter szín parafrázisa.

Elérhető pontszám:	4
Elért pontszám:	

4. feladat

Az Esti Kornél-novellák eseményei néhol szimbolikus térben játszódnak. Nevezzen meg két olyan helyszínt, amely jelképes értékű, és értelmezze röviden a szimbolikus jelentést!

a) A versenyző a két választásában szubjektíven dönthetett. Szimbolikus terek lehetnek a szobák (pl. az első fejezet), az iskolai tanterem a II. fejezetben, mint a társadalom kicsinyített képe. A folyosók, zárt terek, a vonatfülkék, a villamosút mint a belső lelki történések ill. az életút és a halál szinterei.

b) A versenyző a két választásában szubjektíven dönthetett. Szimbolikus terek lehetnek a szobák (pl. az első fejezet), az iskolai tanterem a II. fejezetben, mint a társadalom kicsinyített képe. A folyosók, zárt terek, a vonatfülkék, a villamosút mint a belső lelki történések ill. az életút és a halál szinterei.

Elérhető pontszám:	4
Elért pontszám:	

5. feladat

Kosztolányi műveiben fontos szerepet játszanak a különféle nyelvek, gyakran fordulnak elő idegen nyelvű szövegrészek, idézetek. Értelmezze röviden az **olasz**, a **török** és a **bolgár** nyelv szerepeltetésének funkcióját az Esti Kornél-novellák egy-egy mozzanatában!

a) olasz

A harmadik fejezetben Estinek lehetősége nyílik arra, hogy Itáliába utazzon. Itt módja nyílik arra, hogy a csodálatosan szép, szabadságot, zeneiséget is szimbolizáló nyelven beszéljen, pl. a pincérrel, s másnak, többnek mutathassa magát.

b) török A hetedik novellában ismerkedik meg Kücsükkal a török leánnyal. 330 török eredetű szavunkat, - melyek legszebb szavaink közé tartoznak Kosztolányi szerint - Esti 330 csókkal köszöni meg a török lánynak.

c) bolgár Esti nem beszéli a bolgár nyelvet, de testbeszéddel ezt leküzdí. Az alapszituációt a nyelv hiánya adja. A bolgár kalauz történetével azt is kifejezheti Kosztolányi, hogy az emberi kommunikáció csak kis mértékben nyelvi jellegű, a kapcsolatteremtés alapja a másik ember elfogadása.

Elérhető pontszám:	3
Elért pontszám:	

6. feladat

6. Határozza meg röviden az alábbi fogalmakat!

a) tárcanovella

A publicisztika és a szépirodalom határán levő, igényes stílusú, folyóiratban megjelenő novella.

b) alterego

Alakmás, hasonmás, ami a szerző személyiségéből leválasztja, külön alakká emeli az egyik szereplőt. (Kosztolányi személyiségének burkolt része Esti Kornél alakja.)

c) intertextus

A „szövegközi szöveg”, azaz más szövegből (a világirodalom bármelyik művéből) tudatosan, az allúzió szándékával beemelt idézet. Tehát a mű más alkotásokkal való párbeszéde, egymás közti „átjárhatóság” (Pl. „Már túljártam életem felén... -Dantét idézi.)

d) retardáció

Késleltetés. Amelynek funkciója általában a feszültségkeltés. Kosztolányi művében a gyermekélmények és az évszak hosszas ecsetelése után váratlan hitelességgel akad rá 10 éve nem látott barátjára az elbeszélő.

Elérhető pontszám:	4
Elért pontszám:	

III. A Szilágyi Domokos költői világa című témakörhöz tartozó feladatok

FIGYELEM!

A feladatlap megoldása után a témakör alapján kidolgozandó TÉTEL CÍME:

Hagyomány és modernség összefüggései Szilágyi Domokos verseiben

1. feladat

Társítsa az alábbi kötetcímek **betűjelét** a megadott meghatározásokhoz!

betűjel	kötet cím
A	Után, Tiberiu: Hószínű ég (1965)
B	Kortársunk, Arany János (1969)
C	Sajtóértekezlet (1972)
D	Öregek könyve (1976)
E	Tengerparti lakodalom (1978)

meghatározás	betűjel
kismonográfia	B
hátrahagyott versek	E
válogatott versek	C
versfordítások	A
699 számozott sor	D

Elérhető pontszám:	5
Elért pontszám:	

2. feladat

Egy-egy rövid bekezdésben mutassa be az **1962-es kötet** két kiemelt versét! (2-2p)

Álom a repülőtéren

„Szerelmes versek a szabadsághoz” mondja a hét részből álló címadó vers alcíme, és ez Szilágyi Domokos korai költészetének mottója is lehetne. A háború utáni nemzedék jellegzetes gesztusával a szabadságot nemcsak egyéni szükségletként, hanem közösségi erőként aposztrofálja („csak úgy lehetsz enyém / ha mindenkié vagy”), a költőt pedig a szépség elkötelezettjének tekinti, aki a ráció igézetében él.

Halál árnyéka

A háborúban elesettek és a deportáltak emlékét örökíti meg („nem tudtuk, hogy a halálnál is van borzalmasabb”). A kötetben romantikus szabadságvágy- és illúzió keveredik pontos megfigyelésekkel és megrázó felismerésekkel; Szilágyi Domokos megalkuvást nem ismerő, idealista éthosza a Halál árnyéka requiemjében a szabadság és az emberi méltóság védelmében a léttel magával is szembeszáll: „- hát mutasd meg, hogy nem igaz / azértsem igaz, sose volt, / hogy az élet megdöglik, és / nem igaz, hogy a halott a holt.” A versek

szuggesztív ritmikája és rímelése mellett talán a tragédiákon is átfénylő, apró vázlatokban felvillanó kamaszos hit és humorérzék a kötet legvonzóbb jellegzetessége.

Elérhető pontszám:	4
Elért pontszám:	

3. feladat

Mikor és melyik kötetben jelent meg a **Bartók Amerikában** című mű? (1p)

A kötet címe: Szerelmek tánca

Évszám: 1965.

Elérhető pontszám:	1
Elért pontszám:	

4. feladat

Kiknek a költői hagyományából **merített**, illetve kiknek a költészetére **hatott** Szilágyi Domokos? Nevezzen meg 3-3 költőt! Minden helyes válasz 0,5 pontot ér.

Elődök:

pl.: T.S. Eliot, Babits Mihály, Arany János, Áprily Lajos, Dsida Jenő, Bartalis János

Utódok: (akik később rá hivatkoznak vagy idézik)

pl.: Kovács András Ferenc, Orbán János Dénes, Jánk Károly, Balázs Imre József, Fekete Vince, Karácsonyi Zsolt

Elérhető pontszám:	3
Elért pontszám:	

5. feladat

Fejtse ki egy rövid bekezdésben, hogyan értelmezi az **Emeletek avagy a láz enciklopédiája** (1967) című hosszú montázs-vers a költő és a társadalom viszonyát! (3p)

A személyes és történelmi idő „emeletein” felfelé haladva a költő és az emberiség az elérhetetlen jövő felé halad. A vers elképesztő formai bravúrokat vonultat fel, akár költői játék is lehetne, ha nem ellensúlyozná mindig a fájdalom, az, hogy minden vers és igyekezet csak arra való, hogy legyen mivel „bepörölni a létet az elmúlásért” – és ebben a perben az ember, a fölperes, csak veszíthet, elbukik, akár la Mancha lovagja.

Elérhető pontszám:	3
Elért pontszám:	

6. feladat

Szilágyi Domokos három ismert verséből idézünk. Nevezze meg **a versek címét!** (3p)

a)

„Dolgos állat az ember;
a cél: remény is egyben
Így hát a félt halál sem
oly kérlelhetetlen.”

A vers címe: Bartók Amerikában

b)

„Hát játszunk ismét Európát,
Úgyis csak játékra jó.
„Szárashold helyett a tenger,
kocsi helyett hajó.”
Hogy mindig csak valami helyett.
Vakvilágba, vakon.
Még az utolsó ítéletet is
átalhatom.”

A vers címe: Játékok I.

c)

„Egek, de hisz nem volt ez önként,
és nem tudom mivégre történt
ez éppen énvelem.
De most már mindegy, hogy kivel –
hajdan hittem: cipelni kell
más helyett is, s már nem tudom
ledobni terhem félúton.”

A vers címe: Undor

Elérhető pontszám:	3
Elért pontszám:	

7. feladat

Melyik az a Szilágyi Domokos-kötet, amelyre az alábbi **megállapítások** vonatkoznak? (1p)

- „minden fájást muszáj megfájnóm”

- Lét és élet, élet és halál, test és lélek, végeesség és végtelenség kérdései a versek centrumában

- Szilágyi Domokos megnyugvást akar, rátalálást, megbékélést, de az úton levés értelme az úton levés maga.

Búcsú a trópusoktól (1969)

Elérhető pontszám:	1
Elért pontszám:	